

ВПЛИВ МІСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА САМОТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

О.Б. Урсуленко

аспірант кафедри психології

Херсонський державний університет

Місто розуміється як динамічне соціокультурне утворення, яке пов'язане з різноманітними та різноспрямованими процесами. Є різні погляди урбаністів, соціологів, політологів, географів, психологів на визначення поняття «місто», що дозволило Ю. Хассе стверджувати, що «місто – це «плаваюче» поняття» [2]. Відповідно до поглядів на сутність міста та міської культури, відрізняються й підходи, які застосовують для його вивчення. Погоджуємось із визначенням міста як безлічі мереж інтенсивної соціальної взаємодії[1; 5]. Центром цієї взаємодії є міська культура, яка, з одного боку, формує норми та зразки поведінки у місті, спосіб мислення та систему цінностей, а з іншого боку, яка перебуває під впливом культур, традицій, звичаїв та законів, які «притягує» місто своїм специфічним міським способом життя.

Розгляд міської культури дозволяє осмислити соціальні відносини як такі, що детерміновані суспільством та культурою, а не природою. Соціокультурна специфіка міської культури відображається в існуючому способі життя, у стандартах поведінки, в системі базових та інструментальних цінностей. Соціокультурний простір міської культури формує, реалізує суспільну свідомість, яка містить соціальні норми та цінності – від універсальних, які притаманні всьому людству, до унікальних, які характеризують певну субкультуру[5].

Місто – це завжди насиченість соціальними відносинами, взаємодіями та об'єктами предметного світу. У працях Г. Зіммеля «Великі міста та духовне життя» та Л. Вірта «Урбанізм як спосіб життя» розвиток індивідуальності (позитивна риса міста) та крайні форми індивідуалізму нерозривно пов'язані із самотністю, оскільки у місті відбувається розрив існуючих традиційних зв'язків та їх заміна поверхневистю, анонімністю, скороминущістю контактів. Причому

обидва класика відмічають, що чим більша кількість людей взаємодіють один з одним, тим нижчим є рівень комунікації, тим більш слабкими є зв'язки між людьми. У сучасному урбанізованому та глобалізованому світі впровадження різних технологій дозволяє вступати до віртуального спілкування величезній кількості людей, причому такі контакти є часто деперсоналізованими та створюють лише враження, певну «заміну» реальному спілкуванню. Тому проблема самотності людей у великих містах була і залишається актуальною. Самотність визначається як невідповідність між кількістю та якістю стосунків, які Ви хочете і які є у Вас. При цьому знов підкреслюється вже не нова думка – можна бути у натовпі та відчувати свою самотність [цит. за 3].

І. Пригожин при дослідженні міста вказував на виникнення «ефекту посилення», на утворення подвійного позитивного зворотного зв'язку, коли один на одного накладаються рівень економічної активності населення, і сформована економічна структура міста, і називав цей феномен «міським мультиплікатором» [цит. за 2]. Мабуть, за визначенням автора, місто так само «мультиплікує» самотність, і образ «самотності у натовпі» є наочною ілюстрацією.

Психологічні аспекти виникнення самотності спостерігаємо у теорії К. Хорні, яка оперує поняттям «базальна тривога», описує відчуття ізоляції незахищеності дитини у світі, який є для неї потенційно ворожим. Базальна тривога безпосередньо пов'язана із самотністю та не дає можливості дитині ідентифікуватися з «ми». Якщо дорослі члени сім'ї зможуть створити обстановку стабільності, яка сприяє формуванню надійної прив'язаності, то це забезпечить дитині умови для нормального здорового розвитку. Увага до психологічних потреб дитини дозволяє витримувати необхідний «оптимум самотності», який потрібний для нормального перебігу ідентифікаційних процесів [2; 3].

Проте, на думку Л.П. Федоренко, частина дорослого світу проживає у містах, де саме міська культура не є сприятливим чинником для позбавлення особистості від можливих невротичних порушень, які супроводжують

самотність. Життя змінюється, і зараз сучасні вулиці міста стали сприйматися дорослими, а через них – дитиною, як місце, яке є потенційно небезпечним, де можна перебувати виключно під контролем дорослих. Уявлення про безпеку міського простору виховують тривожних дітей та невротизованих дорослих. Спілкування дітей та їх ігри поступово переносяться у віртуальний світ мережевих ігор, який стає все більш звичним[4].

Екзистенційні проблеми життя, смерті, самотності посилюються реаліями міського життя. І. Ялом описує самотність (екзистенційну ізоляцію) як розлад між індивідом та світом. Цей розлад особливо гостро відчувається у кризових ситуаціях, коли людина чітко розуміє внутрішню неузгодженість «несправжність» свого життя [3]. Міська рутинна, поглиненість роботою, конкурентні відносини, втрата зв'язків з близькими людьми і з самим собою призводить до того, що людина власне життя сприймає як позбавлене глибокого сенсу. Проте жити у місті у бути вільним від міста неможливо. Навіть на прагматичному рівні людина не готова залишити той комфорт, який надає сучасне міське життя. Тут місто «приходить на допомогу», де самотність вже сприймається як благо, яке надає можливість пізнати сенс життя, своєї роботи, усвідомити свою принципову свободу, щоб знов зануритися у бурхливе міське життя.

Література:

1. Ануфриева Е. В. Влияние города на изменение ценностных ориентаций горожан: гендерный аспект. *Социология города*. 2017. № 4. С. 13–20.
2. Горнова Г.В. Город и одиночество. *Вестник Омского государственного педагогического университета. Гуманитарные исследования*. 2019. № 1 (22). С. 12-14.
3. Трубина Е. Г. Город в теории: опыты осмысления пространства. М.: Новое литературное обозрение, 2011. 520 с.
4. Федоренко Л. П. Удаленность от столицы страны и нормативность поведения. *Социальные исследования*. 2016. № 3. С. 15–23.
5. Blynova, O.Ye., Ursulenko, O.B. The feature of the influence of urban identity on the social and psychological adaptation of students. *Insight: the psychological dimension of society: scientific journal*. 2020. Issue 3. Pp. 70–83. DOI:10.32999/2663-970X/2020-3-5